

RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE

LIST Z BIBLE BENÁTSKÉ

(„Biblij Česká W Benátkach tisťená“)



Brno

2017

Vedoucí práce: Mgr. Dana Modráčková

Restaurovala: Bc. Veronika Slachová, studující PŘF MU v Brně

Počet vyhotovení restaurátorské dokumentace: 3

Místo uložení dokumentace: 1. a 2. Příloha diplomové práce (místo uložení:
Univerzitní kampus Masarykovy univerzity v Brně-Bohunicích)

3. Soukromý archiv Bc. Veroniky Slachové

© Dokumentace jako dílo vědecké a literární je chráněna ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb. o Právu autorském (v úplném znění dodatků Autorský zákon podle č. 398/2006 Sb.) s tím, že právo k užití dokumentace ve smyslu zákona č. 122/2000 Sb. (Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy) má majitel díla.

Dokumentaci vypracovala: Bc. Veronika Slachová, studující PŘF MU

Prohlašuji, že jsem použila při restaurování pouze materiálů a postupů uvedených v této restaurátorské dokumentaci. Nejsem si vědoma nových zjištění a skutečností na restaurovaném díle, které by nebyly uvedeny v této dokumentaci.

Prohlašuji, že restaurátorský zásah byl proveden v mezích určených zadáním.

V Brně dne: 28. 3. 2017

restaurovala: Bc. Veronika Slachová, studující PŘF MU

vedoucí práce: Mgr. Dana Modráčková

Obsah

1. ÚVOD	4
2. POPIS DÍLA	5
2.1. Typologický popis	5
2.2. Popis stavu díla před započítím restaurátorských prací.....	5
3. PRŮZKUM DÍLA.....	5
3.1. Metody průzkumu	6
3.2. Vyhodnocení průzkumu.....	6
4. RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR	8
5. POSTUP RESTAURÁTORSKÝCH PRACÍ	9
6. POUŽITÉ TECHNOLOGIE A MATERIÁLY	11
7. PODMÍNKY ULOŽENÍ DÍLA	12
8. LITERATURA.....	12
9. PŘÍLOHA Č. 1.....	13
10. PŘÍLOHA Č. 2	14
11. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	15

Počet stran textu: 8

Počet fotografií: 14

Autor fotografií: Veronika Slachová

Celkový počet stran: 23

1. ÚVOD

Předmět restaurování: list bible Benátské

Název díla: Benátská bible („Biblij Česká W Benátkach tisťená“)

Datace a místo tisku: 5. 12. 1506, Benátky

Tiskař: Petr Liechtenstein

Signatura: bez signatury

Technika: tisk (černý)

Výzdoba: písařské iniciály

Podložka: papír vyrobený z lněné hadroviny

Rozměry: 215 x 330 mm

Zadavatel: PhDr. Kristina Černá

Zhotovitel: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, sídlo Kotlářská 2, 611 37 Brno a Univerzita Pardubice, Veřejná škola, zal. podle zák. č. 111/1998 Sb., sídlo Studentská 95, 532 10 Pardubice, zastoupená Ing. Karolem Bayerem, děkanem Fakulty restaurování, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Mikrobiologická analýza: Univerzita Pardubice, Fakulta chemicko-technologická, analýzu provedla Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.

Materiálový průzkum: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, sídlo Kotlářská 2, 611 37 Brno

Vedoucí práce: Mgr. Dana Modráčková

Restaurovala: Bc. Veronika Slachová, studující PŘF MU

Datum započetí a ukončení restaurátorských prací: 27. 3. 2017

2. POPIS DÍLA

2.1. Typologický popis

Předmětem restaurování je list bible Benátské („Biblij Česká W Benátkach tisťená“), který byl spolu s ostatními fragmenty téže bible nalezen v srpnu roku 2010 při příležitosti rekonstrukce půdního prostoru zděného domu čp. 5, situovaného v obci Krásná Hora u Havlíčkova Brodu. Bible Benátská byla vůbec první českou biblí vytvořenou na objednávku za našimi hranicemi, a to v dílně italského tiskaře Petra Liechtensteina v Benátkách dne 5. prosince 1506. Do dnešní doby se zachovalo přes osm desítek výtisků této bible, které jsou povětšinou součástí sbírek českých i zahraničních institucí či vlastnictvím soukromých sběratelů. Restaurovaný list byl identifikován na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze jako list pocházející ze Třetí knihy Mojžíšovy (Leviticus, kap. 1 - 4).

2.2. Popis stavu díla před započítím restaurátorských prací

Nálezový stav objektu byl ovlivněn hned několika degradačními faktory; z nich se jednalo především o prachové depozity a přítomnost biologických škůdců. Poměrně velké otvory ve středu listu byly způsobeny pravděpodobně hlodavci, několik menších otvorů odpovídá působení červotoče. Papírový podklad byl silně znečištěn prachovými částicemi a po obou stranách byly viditelné výrazné skvrny v různých odstínech hnědé a tmavě růžové barvy s výraznými okraji, které v papíru vznikly nejspíše působením vody ve spojení s přítomnými nečistotami. Červená barva použitá ke psaní písařských iniciál nejevila přílišné známky poškození, na rozdíl od barvy modré, která byla v iniciálách dochována jen částečně.

3. PRŮZKUM DÍLA

Restaurátorský průzkum byl zaměřen na posouzení stavu díla, jeho dokumentaci a následně se stal podkladem k určení vhodného restaurátorského postupu.

3.1. Metody průzkumu

Základní informace o fragmentu bible Benátské byly zjištěny průzkumem v denním světle (viz kap. 2.2).

Mikrobiologická analýza

Na dvou místech vybraného listu Benátské bible byly provedeny stěry pomocí sterilních vatových tampónů. Pevné částice získané tímto způsobem byly přeneseny roztěrem na povrch kultivační půdy MALT. Inkubace probíhala 5 dní při laboratorní teplotě. Výsledky provedených zkoušek (viz Přílohy č. 1 a 2) prokázaly pouze zanedbatelný nález živých zárodků plísní, a proto nebylo třeba provádět desinfekci.

Měření pH

K měření pH byla použita dotyková elektroda (Thermo Fisher Scientific, ORION STAR A111); pH bylo měřeno při okrajích a ve středu listu a jeho průměrná hodnota byla 6,33. Naměřené hodnoty pH neprokázaly kyselost papíru, který tedy nebylo nutné odkyselit.

Zkoušky rozpustnosti

Zkoušky byly provedeny v místě textu tištěného černou barvou a v místech barevných písařských iniciál. Na zkoušenou plochu byla kápnuta destilovaná voda a následně byl proveden otisk do vatového tamponku. Žádná z uvedených barev nezpůsobila do tamponku obtisk, proto byly všechny ohodnoceny jako ve vodě stálé.

Materiálový průzkum

Informace získané pomocí polarizačního mikroskopu, konfokální laserové mikroskopie, skenovací elektronové mikroskopie, infračervené spektroskopie, Ramanovy spektroskopie, rentgenové fluorescenční spektroskopie a rentgenové difrakce jsou součástí bakalářské a diplomové práce.

3.2. Vyhodnocení průzkumu

List Benátské bible byl poškozen biologickými škůdci (hlodavci, hmyz) a silně znečištěn, a to jak prachovými částicemi, tak také výraznými skvrnami způsobenými pravděpodobně kontaktem znečištěné papírové podložky s vodou. Výsledky mikrobiologického rozboru prokázaly zanedbatelný nález živých zárodků

plísni, a proto nebylo třeba provádět desinfekci. Měřením pH dotykovou elektrodou bylo zjištěno vyhovující pH papíru, které nevyžadovalo jeho odkyselení. Zkoušky rozpustnosti neprokázaly rozpustnost černé tiskařské barvy ani barev použitých k dodatečné ruční výzdobě textu. Podrobné výsledky z materiálového průzkumu bible Benátské jsou uvedeny v bakalářské a diplomové práci.

4. RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR

S ohledem na stav díla a v souladu s předběžným návrhem restaurování díla byl navržen následující postup restaurátorských prací:

1. Podrobná fotodokumentace stavu díla před, po a v průběhu restaurování
2. Zjištění hodnot pH papírového podkladu pomocí dotykové elektrody
3. Provedení zkoušek rozpustnosti barevné vrstvy
4. Mechanické čištění suchou cestou
5. Mokrý čištění
6. Dolévání chybějících míst papírovinou
7. Uložení listu do ochranného obalu z alkalického papíru

5. POSTUP RESTAURÁTORSKÝCH PRACÍ

Fotodokumentace a průzkumy

Před započítím restaurování bylo dílo fotograficky zdokumentováno v denním světle (viz Obr. 1 až 4).

Pomocí dotykové elektrody bylo zjišťováno pH papírového podkladu. Průměrná naměřená hodnota pH byla 6,33. Kyselost papíru se neprokázala a nebylo tedy nutné přistoupit k jeho odkyselování. Zkouškou rozpustnosti nebyla prokázána ani rozpustnost přítomných barev ve vodě.

Mechanické suché čištění

K odstranění hrubších nečistot, prachových částic apod. byl použit štětec s měkkými štětinami. Čištění dále probíhalo pomocí čisticí houby Wishab a měkké latexové pryže Cleanmaster.

Mokrý čištění - praní ve vodní lázni

List bible Benátské byl vložen mezi netkané textilie Hollytex, položen na síto a provlhčen jemným proudem teplé (až horké) vody. Po důkladném namočení a vyplavení největších nečistot a klíždidel, které zabarvovaly vodu do světle až tmavě hněda, byl list prán pomocí roztoku vlažné vody s několika kapkami Spolaponu AOS 146 38% za použití štětce s velmi jemnými vlákny. Následně byl fragment ve vodní lázni zbaven saponátu a dále šetrně promýván, dokud voda v lázni nezůstala zcela čirá. Do poslední vodní lázně byl přidán 2% roztok Tylose MH 300 v demineralizované vodě, který zaručil zpětné doklížení papíru.

Dolévání chybějících míst papírovinou

Lněná papírovina byla ponechána cca 12 hodin bobtnat ve vodě a následně byla v mixéru BRAVO Ruby rozmixována (za průběžného doplňování demineralizované vody) do konzistence vhodné k dolévání. K takto připravené papírovině byl přidán výluh černého čaje (London tea), díky němuž byla směs obarvena do požadovaného odstínu. Směs byla ještě několikrát promixována a ponechána ustát, aby došlo k důkladnému a rovnoměrnému probarvení lněných vláken. Před samotným použitím byla papírovina scezena, znovu doplněna demineralizovanou vodou a spolu s přídatkem 2% roztoku Tylose MH 300, plnicího funkci klíždila, promíchána mixérem.

Po čištění ve vodní lázni byl papír ještě za mokra umístěn na dolévací stůl (prosvětlovací a sací box SONJA AVAIR). Za spuštěného odsávání byla chybějící místa v listu dolita tónovanou papírovinou.

Po ukončení dolévání byl list (vložený mezi dvěma netkanými textiliemi Hollytex) umístěn mezi silné filtrační papíry a dřevěné desky a zatížen v tlakovém lisu. Po několika minutách bylo dílo vyjmuto, netkané textilie a filtrační papíry byly vyměněny a vše bylo v lisu stejným způsobem znovu zatíženo. Proces byl ještě několikrát opakován, dokud nebyl list bible dostatečně vysušen a vyrovnán.

Po procesu restaurování byla provedena závěrečná fotodokumentace. Pro uložení listu bible Benátské byla vytvořena obálka z alkalického papíru o gramáži 60 g/m².

6. POUŽITÉ TECHNOLOGIE A MATERIÁLY

- **Alkalický papír** 60 g/m² - použit k výrobě ochranné obálky na dílo (Ceiba s.r.o., Praha)
- **Cleanmaster** - 100% čistá měkká latexová pryž bez obsahu chemikálií, rozpouštědel a dalších přísad (Ceiba s.r.o., Praha)
- **Demineralizovaná voda**
- **Dolévací stůl** (SONJA AVAIR, box sací a prosvětlovací)
- **Černý čaj London tea** - výluh
- **2% vodný roztok Thylose MH 300** (methylhydroxyethylcelulosa) - derivát celulózy, rozpustný ve vodě, v různých koncentracích vhodný ke klížení nebo k lepení papíru (Ceiba s.r.o., Praha)
- **Filtrační papíry** 520 g/m², 250 g/m² a 75 g/m² (Ceiba s.r.o., Praha)
- **Fotoaparát Canon** EOS 60D DIGITAL + EF-S 17-85 mm
- **Hollytex** - netkaná textilie ze 100% Polyesteru, gramáž 33 g/m² a 81 g/m² (Ceiba s.r.o., Praha)
- **Lněná papírovina** (Papírna Velké Losiny)
- **pH Meter s dotykovou elektrodou** (Fisher Thermo Scientific, ORION STAR A111, elektroda ELEKTRODE BLUELINE 27pH)
- **Spolapon AOS 146 38%**
- **Stolní mixér** (BRAVO Ruby B 4453)
- **Štětce** - ploché s přírodními vlákny
- **Tlakový lis**
- **Vatové tamponky** (100% celulóza)
- **Wishab** - čisticí houba různé tvrdosti pro suché čištění papírů, textilií apod. (Ceiba s.r.o., Praha)

7. PODMÍNKY ULOŽENÍ DÍLA

Optimálními podmínkami pro uložení předmětu je teplota v intervalu 15 ± 2 °C a 55 ± 5 % relativní vlhkosti, nejlépe v bezprašném prostředí bez přístupu světla. V případě využívání je pak doporučovaným teplotním intervalem 19-21 °C a zajištění ochrany proti zdrojům UV záření. Základním požadavkem je především zamezení skokovým změnám teploty a relativní vlhkosti.

8. LITERATURA

ŽUROVIČ, Michal. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2002, 517 s. ISBN 80-7185-383-6.

SLACHOVÁ, Veronika. *Materiálový průzkum Benátské bible a studium změn barevnosti vlivem umělého stárnutí*. Brno, Masarykova univerzita, 2015. Bakalářská práce.

9. PŘÍLOHA Č. 1

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

Místo odběru: Fakulta restaurování Univerzity Pardubice Slachová <i>Benátská bible (hnědá skvrna)</i>	Materiál: Stěry provedeny sterilním vatovým tampónem, na dřevěné špejli
---	--

Datum provedení: odběr 27. 3. 2017; začátek mikrobiologické analýzy 4. 4. 2017

Provedené zkoušky:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly provedeny stěry části analyzovaných předmětů. Pevné částice získané tímto způsobem byly přeneseny roztěrem na povrch kultivační půdy MALT. Inkubace 5 dní při laboratorní teplotě.

Výsledky: kultivace negativní, nebyly patrné žádné zárodky mikroskopických vláknitých hub ani sporotvorných bakterií

Závěr:

Např.: Nález živých zárodků plísní je zanedbatelný. Není třeba provádět desinfekci. Zjištěná skvrna tedy není biologického původu.

Datum: 18. 4. 2017

Podpis: Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.

10. PŘÍLOHA Č. 2

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

Místo odběru: Fakulta restaurování Univerzity Pardubice Slachová <i>Benátská bible (hnědá skvrna)</i>	Materiál: Stěry provedeny sterilním vatovým tampónem, na dřevěné špejli
---	--

Datum provedení: odběr 27. 3. 2017; začátek mikrobiologické analýzy 4. 4. 2017

Provedené zkoušky:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly provedeny stěry části analyzovaných předmětů. Pevné částice získané tímto způsobem byly přeneseny roztěrem na povrch kultivační půdy MALT. Inkubace 5 dní při laboratorní teplotě.

Výsledky: kultivace negativní, nebyly patrné žádné zárodky mikroskopických vláknitých hub ani sporotvorných bakterií

Závěr:

Např.: Nález živých zárodků plísní je zanedbatelný. Není třeba provádět desinfekci. Zjištěná skvrna tedy není biologického původu.

Datum: 18. 4. 2017

Podpis: Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.

11. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 Stav předmětu před restaurováním - líc

Obr. 2 Stav předmětu před restaurováním - rub

Obr. 3 Lícová strana před restaurováním - detail vrchní části listu

Obr. 4 Lícová strana před restaurováním - detail spodní části listu

Obr. 5 Lícová strana předmětu během suchého čištění

Obr. 6 Příprava vodní lázně pro mokré čištění

Obr. 7 Spolapon AOS 146 38% - saponát používaný v procesu mokrého čištění

Obr. 8 Příprava tónované papíroviny pro dolévání chybějících míst

Obr. 9 Dolévací stůl (prosvětlovací a sací box, SONJA AVAIR)

Obr. 10 Rubová strana předmětu během dolévání tónovanou papírovinou na odsávacím stole

Obr. 11 Stav předmětu po restaurování - líc

Obr. 12 Stav předmětu po restaurování - rub

Obr. 13 Lícová strana po restaurování - detail vrchní části listu

Obr. 14 Lícová strana po restaurování - detail spodní části listu

Obziestow

a vdy kterez zskali swrchu na hranicy polo-
zoye porzad: hlawu totiz y wsczto goz
przodzu se yate droby y nohy wymygyz
wodu. y zapalij ge kniez na oltarzy: w spa-
leniu obiet v wuoni chutnu panu: a pakli
obiet gi z howod z owczy a neb z laz k obie-
ti zapalne: tehdy obietowati bude beranka
rocznycho neposltwrieniho: a obietowa-
ti bude ho na hranie oltarze: kteryz gest ku
puolnozy przed panem: k rew pak ge wy-
stign na oltarz wstody wuotol synowe Ara-
ronowi? A rozskagij vdy: a rozdiel
w watec; wu: a wsczto goz se prziodzi yater: o-
zje na hranicy. Droby pak a nohy w-
guy wodit a wlozyc na hranicy w
zapalij kniez na oltarzy: w obiet zap-
wuyoni chutnu panu. Pakli bude o-
palna panu bohu z pragtwa z hodu
nebo holibat: obietowati bude ge kn-
tarzy: a zatoze hlawu k stki a prod-
stary wyppustij krew na otok ol-
Wole pak wyyma z stki a perzye pow-
blizko oltarze k hranie na wychod slunce:
nato miyesto kdez popel wyfypagij. A zla-
mei kzydelka gegie: a nebudet sekati: ani ze-
lezem diehtu: a wloze na oltarz na drzewie
ohnem podpali: obiet zapalna gest: a obiet
wuonie naychutnieggye panu.

Obietech rozlicnych palenyeh y pechenyeh.
Przy nichz nicz nakwasnecyho byti nema / ani
medu. Ale suol wstody.

Kapitola. ij.

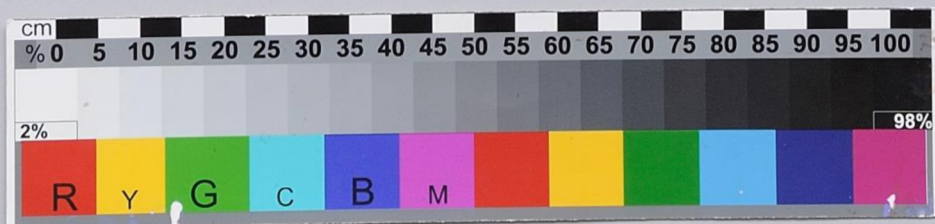
Dusse kdyz obietowati bude obiet po-
swatnu panu: miska bielna bude
obiet gegie: poliget gi olege a wlo-
zuj kadidlo a przyneset k synuom Arona
knize. Z nichzto gedon wezme hst mly
olegem polite: a wsczto kadidlo: a polozij
pamatki na oltarzy wuoni naychutnieggy
panu. To pak goz w ostatku gest obieti: bu-
det Aronowi y synuom geho swate swa-
tyeh y obieti pane. Kdyz pak obietowati bu-
dets obiet: vpczeni w perzy z mly bielne:
totiz chby nenakwasnen: skropene olege:
a lihanze przesne olegem pomazane. Ze-
stize bude obiet twa na panu smazena z
mly bielne skropene olegem bez kwasu:
zdrobys gi na drobne kusky: a poliges ole-

gem. A pakli bude obiet o rostu: takez mi-
ska bielna olege skropena bude: kteryz obie-
tuge panu: das w ruce kniezy. Kteryz kdyz
obietowati bude gi: wezmet pamatne z o-
biati: a zapalij na oltarzy v wuoni chutnu
panu. E goz pak zuostane bude Arono-
wi: y synuom geho swate swatyeh y obietij
panie: kazda obiet kteraz obietuge se panu
budec bez kwasu: aniz go kwasu a medu pa-
leno bude w obieti pane. Prwotiny toliho
tielh wiczij obietowati budec a dary: ake
na oltar nebudut wlozeny v wuoni chutnu
kterizfoli obiet obietowati budec: przy-
das k nje soli: aniz odegnes soli vmlu-
wy od twe obieti pana boha tweho. Przy-
kajde obieti obietowati budec: suol. A pak-
li budec obietowati dar prwotini obilce
tweho panu klasy gestie zelene: napalish
z nichz prajmy: a wyma zrna zetzes ge ya-
to krupicy: a tak obietowati budec: prwo-
tiny twe panu: polige swrchu olegem. a ka-
didlo wloz: nebo obiet pane gest: z kteryz-
to kniez zapalij napamatu daru diehtu
ge a olege a wsczto kadidlo.

Wokognee obieti. Na kterizto klad ruky
ten ktoz obietowal. A tuk bohu oddielowal.

Kapitola. iij.

Budec obiet ckwowca pokoyna: a bu-
det chyteti z wolow obietowati:
samce a neb samicy. neposltwrieni-
ni budec obietowati: przed panem. A wlo-
zij na hlawu obieti ruky swi. kterazto o-
bietowana bude v dweryh stanu bozycyho:
y wstignij krew synowe Aronowi na ol-
tarz wstody wuotol: a obietowati budij z
obieti pokoyne w obiet panu: tuk kteryz przy-
kraw droby: y goz kbi tuka wnitry gest:
dwie ledwince s tukem kteryz przykrawa
vorynty: y hranicy yate s ledwinami. To
wsczto spalij na oltarzy na drzewu: podpale
ohnem w zapalnu obiet panu w wuoni nay-
chutnieggy. Pakli bude obiet geho polky-
na z owczy: budto samce a neb samicy o-
bietowati bude: obce bude neposltwrie-
ne. Budec obietowati beranka przed pa-
nem bohem: wlozuj ruky swi na hlawu
obieti swe: kteryzto beranec obietowan bu-
de w oblacznyh stanu swiedcztye a wy-



Obr. 1 Stav předmětu před restaurováním - líc

Trzecie

ligij synowé Aaronowi krew geho oblo
oltarz. A obietowati budú z obieti potoby
né obiet pánu : tuk y worzas cely s ledwina
mi. y s logem kterýž przykřwá hrzycho : a
wszczky drobny : y oboge ledwinky s tukem :
kterýž gest v naroškow : y hranicy pate s
ledwinami : a budet ty wiczy kniez na oltá
ryz paliti : na potřmy ohnie a obieti pánie.

Wšedli cšlowiek obietowati křu pánu bo
hu : wložij ruhi swi na hlawu gegij : a bu
det obietowati gi wedweryj stánku swie
decstwiye : a wyligij křew gegij synowee
Aaronowi w uoškoltarže. A wczmút z niye
na potřm ohnie pánie : tuk kterýž przydeřý
se hrzycha : a przykřwá wszczky drobny.
Dwie ledwince s hranicy kteráž gest na
nich v rorynow. y tuk který gť na yatech
s ledwinami : y zapálj ge kniez na oltáry.
A potřm ohnie a obieti przychutné. Kaž
dy tuk pánie bude práwem wicřným w ná
rodech, a we wszczky přečytcyech waffijch
nebudete giesti niškli ani křwe ani tukli.

Obiet pak se dila za hrzyech knieze za hrzyech
lidu z niewiedomije za hrzyech knieze a gedno
šo samešo takce cšlowieka.

Capit. iij.

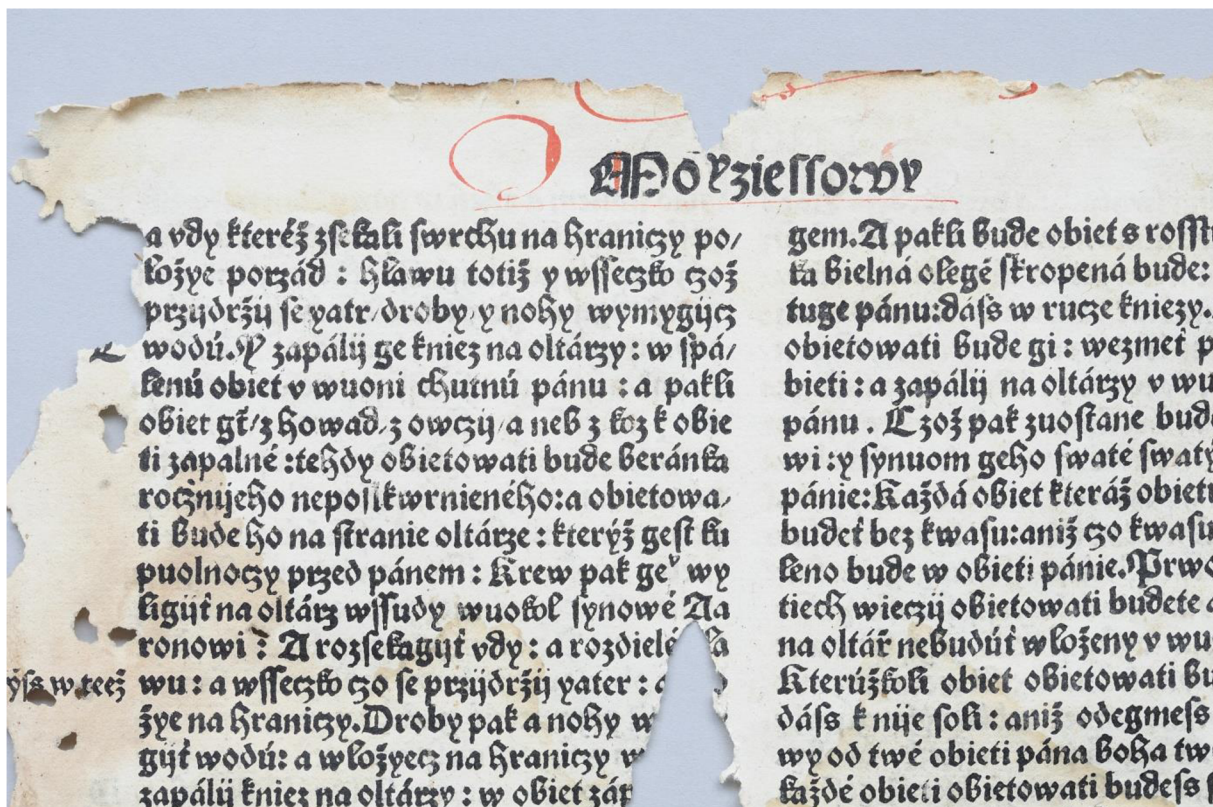
Mluwil gest pánu buoh k Aoyřyess/
wi rza. A hřw sonuom Pz. ašel/
řym. Cšlowiek kterýžby řhřessyl
z niewiedomije : a wcznilby niczego z tiech
wiczij ktere zapowiedyeny gřu. řhřessyl
kniez : který pomazan gest že bude przyczyna
hrzyech lidu. Obietowati bude za hrzyech
swuoy teke nepošřwrienne pánu bohu : a
przywedeť ge se dwerzuom stánku swiedec
twijca wložij ruhi swi na hlawu telete : a
obietowati bude ge pánu. A wezma křew
telezý : wncet gi do stánku swiedecstwiye :
A když omocij přst swuoy wekřwi : potřo
přij gi sedmkrát před pánem bořem proti
oponie swatiny. P pomazet také tu křwij
rořnow oltáry : naniemřio řadije wonné
wiczij przychutné pánu bohu kterýž gest w
stánku swiedecstwiye. Wořtatek pak křwe
wylegeť z ákládu oltáry zápalnee obieti :
kdeřto wcházegij do stánku. Tuk pak telete
obietowati bude za hrzyech : y ten kterýž
drobny přkřwá y ten kterýž wřřudy wniř

gest : Dwie ledwince y máždeřyřki kte
rař na nich gest bliř narořkow : y tuk yati
yatkř odgymá se z telete obieti potobyne :
zapálj ge na oltáry zápalné obieti. Kud
žy pak s hlawu a se wřřim tielem / s noha
mi. y s drobny. y s lavyne : wncet wenz sta
nuow na mijeřto cřyste kdeřto popel wysy
páwagij. a wložje na hranicy dřew spálj
ge na tom mijeřtie. Wessli žeby pak we
řřkren lid Pz. ašelřky niewiediel a řkre ne
wncelřt wcznil niczego proti przykřzani
řwemu. A potom by poznali že gřu řkre
obietowati budú za hrzyech swuoy
A przywedeť ge se dwerzuom stánku
a wložjeť na hlawu geho ruče řar
ou před pánem. A když budú obie
ge před obliřczegem bořim : kni
pomazan gest wncet křew geho do
swiedecstwiye : A omocie přst we kř
pitiť bude gi sedmkrát proti oponie.
A nazeť tu křwij rořnow oltáry : kterýž
gest. před pánem : w stánku swiedecstwiye :
wořtatek pak křwe wylegeť zezpod v oltáry
zápalné obieti : genž gest we dwerřech stán
ku swiedecstwiye : Wessřen pak tuk telete
toho wczmet a zapálj na oltáry : tak cřynie
s tym teletem yato y s přwijnym. A když
se bude modřiti za nie kniez : řmifage se nad
nimi pánu. Teke pak to wncet wenz z sta
nuow : a spálj ohniem yato y přwijnje te
le : neb gest obiet za hrzyech wřřeho množ
stwiye. Wessli že řhřessij knieze : a wcz
nil by niczego z niewiedomije : gestto toho
zálon bořij bránij : a potom by poznal
hrzyech swuoy. Obietowatiť bude obiet
před pánem křelce nepošřwrienneho za
hrzyech swuoy : a wložij na hlawu geho
ruhi swi. A když obietowati bude geg
natóm mijeřtie kdeřto obieti zápalné řepú
před pánem : neb za hrzyech gest : omo
czij kniez přst we křwi obieti za hrzyech : a
pomaze rořnow oltáry obieti zápalné.
Wořtatek pak křwe wyle zezpod v tekoř ol
táry. A tuk paliti bude na oltáry : teez
yato přy obietech potobynech obyčřeg
gest. P budet se modřiti za nieho kniez
y za hrzyech geho : a odpustien bude ge
mu. A pakli řhřessij cšlowiek z lidu obe
czniého z hřipostji : a wcznilby niczego pro
ti zápowedi bořie : a potom poznal by že
ge řhřessyl : obietowati bude křu nepo

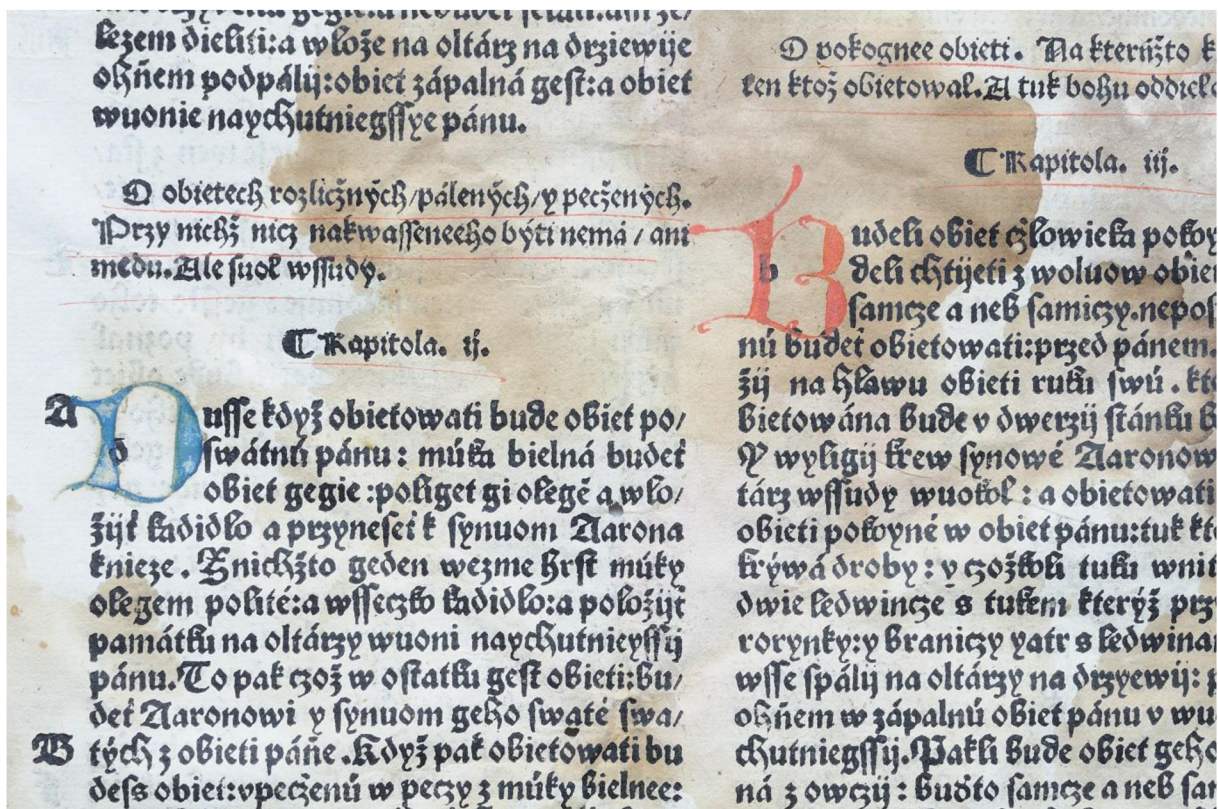
wyř w teez
wyřa. iij. d.
A iij w teez



Obr. 2 Stav předmětu před restaurováním - rub



Obr. 3 Lícová strana před restaurováním - detail vrchní části listu



Obr. 4 Lícová strana před restaurováním - detail spodní části listu



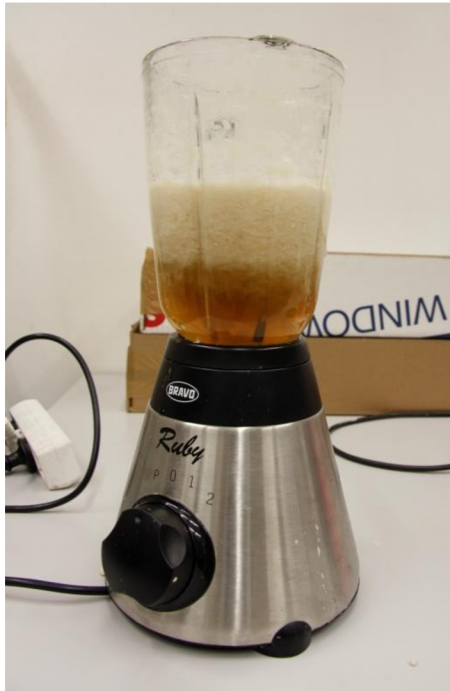
Obr. 5 Lícová strana předmětu během suchého čištění



Obr. 6 Příprava vodní lázně pro mokré čištění



Obr. 7 Spolapon AOS 146 38% - saponát používaný v procesu mokrého čištění



Obr. 8 Příprava tónované papíroviny pro dolévání chybějících míst



Obr. 9 Dolévací stůl (prosvětlovací a sací box, SONJA AVAIR)



Obr. 10 Rubová strana předmětu během dolévání tónovanou papírovinou na odsávacím stole



D P O Z N E S T O V Y

a vdy kterez zskali swrchu na hranicy polo-
zycy porad : hlavu totiž y wšeczo což
prydečy se yate droby y nohy wymygyc
wodu. P zapaly ge kniez na oltazy : w spa-
leni obiet y wuoni chutni pánu : a pakli
obiet ge z howad : z owcy a neb z koz k obie-
ti zapalne : techdy obietowati bude beranka
rocznyeho nepostkwnieného : a obietowa-
ti bude ho na strane oltazy : kterez gest ku
puolnozcy przed pánem : k rew pak ge wy-
figur na oltazy wšudy wuokol synowe Ara-
ronowi : A rozslagyt vdy : a rozdiel
wse w tečy wu : a wšeczo což se prydečy yater :
zje na hranicy. Droby pak a nohy w
guy wodu : a wlozycz na hranicy y
zapaly kniez na oltazy : w obiet zap
wuoni chutni pánu. Pakli bude c
palna pánu bohu z ptactwa z hrdli
nebo holibat : obietowati bude ge kn.
tazy : a zatoče hlavu k křtu a prodv
starany wpuřty krew na otoket ol.
Wole pak wyřma z křtu a perzye pow.
zet blizko oltazy k strane na wychod slunce :
nato mjesto kdez popeř wysypagy . A zlá-
met křpedelka gegie : a nebudet se křti : ani se
křem dieřti : a wloze na oltazy na drzewie
ořnem podpaly : obiet zapalna gest : a obiet
wuoni nayeřtutnieřte pánu.

Obietech rozlicnych palenych y peřenych.
Przy nichz nicz nabwasřeneho byti nema / ani
medu. Ale suol wšudy.

Kapitola. ij.

D usse kdž obietowati bude obiet po-
swatni pánu : mřka bielna bude
obiet gegie : potiget gi ořge a wlo-
zřt kadido a przyneset k synuoni Arona
kniez . Z nichzto geden wezme hřř mřky
ořgem polite : a wšeczo kadido : a polořyt
pamatku na oltazy wuoni nayeřtutnieřty
pánu. To pak což w ořtatku gest obiet : bu-
det Aronowi y synuom geho swate swa-
teř z obiet páne . Kdž pak obietowati bu-
deř obiet : wpeřenú w perzy z mřky bielne :
tořz dšlby nenařwasřene : řtopené ořge :
a liřhanze přesřie ořgem pomazane . Be-
řřte bude obiet twa na pániwi smařena z
mřky bielne řtopené ořgem bez kwasu :
zdrořys gi na drobne křřky : a potiges oř-

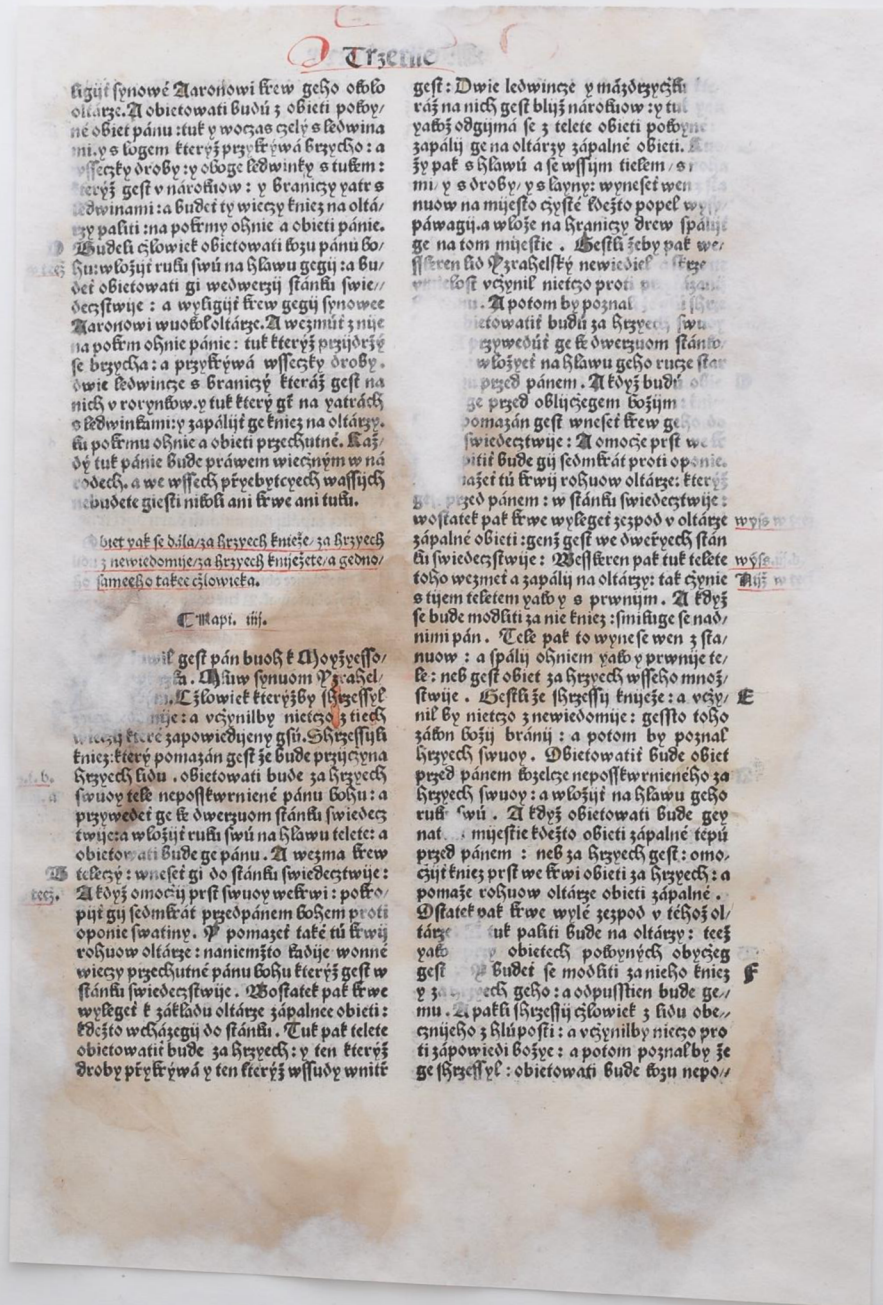
gem. A pakli bude obiet o rořtu : takřz mř-
ka bielna ořge řtopená bude : kterez obie-
tuge pánu : dařs w ruce kniez . Kterez kdž
obietowati bude gi : wezmet pamatne z o-
bieti : a zapaly na oltazy y wuoni chutni
pánu . Tořz pak zwořtane budeř Arono-
wi : y synuom geho swate swateř z obiet
pánie : Kařdá obiet kteraz obietuge se pánu
budeř bez kwasu : anřz čo kwasu a medu pá-
řeno bude w obiet pánie. Prwotiny tořs
tieř wierz obietowati budeře a dary : ale
na oltaz nebudut wlořeny y wuoni chutni
kterezř obiet obietowati budeř : przy-
dás k nje soli : anřz odegmes soli w mř-
wy od twe obiet pána bořa tweřo . Przy
kařde obiet obietowati budeře suol . A pak-
li budeř obietowati dar prwotini obiet
tweřo pánu křřte gestie řelene : napalyřs
znich przymy : a wyma zrna zteřes ge ya-
řo řrupicy : a tak obietowati budeře prw-
otiny twe pánu : potiges swrchu ořgem . a řa-
diřlo wloze : nebo obiet pánie gest : z kterez
to kniez zapaly napamatku daru dyel řrup-
cy a ořge a wšeczo kadido :

o pokonec obiet . Na kteriřto klad ruky
ten kdž obietowal . A tuk bořu obietowal .

Kapitola. iij.

B udeli obiet řřlowieřa pokwyná : bu-
deli řřtjeti z woluow obietowati :
řamce a neb řamicy . nepostkwnie
ni budeř obietowati : przed pánem . A wlo-
zřj na hlavu obietu ruku řwu . kterazto o-
bietowana bude y dwerzř řřanku kořřeřo :
y wřřty krew řřnowe Aronowi na ol-
tazy wšudy wuokol : a obietowati budř z
obiet pokwyné w obiet pánu : tuk kterez přy-
řřwá droby : y řožřbř tuřu wnitř gest :
dwie ředwince s tukem kterez przřřwá
rořynty : y hranicy yate s ředwiniami . To
wřř řpaly na oltazy na drzewy : podpřř
ořnem w zapalni obiet pánu y wuoni naye-
řtutnieřty . Pakli bude obiet geho potky-
ná z owcy : buřto řamce a neb řamicy o-
bietowati bude : obet bude nepostkwnie-
ne . Budeř obietowati beranka przed pá-
nem bořem : wlořyt ruku řwu na hlavu wy-
obiet řwé : kterezto berank obietowan bu-
de w obláčniczy řřanku řwiedezřtwy a wy-

Obr. 11 Stav předmětu po restaurování - líc



Trzeci

figi synowe Aronowi krew geho oblo
oltarze. A obietowati budu z obieti potoy
ne obiet panu: tuk y wozas cely s ledwina
mi. y s logem kteryz przykwa brzechy: a
wscerky drobny: y oboge ledwinky s tukem:
kteryz gest v narozkow: y braniczy yate s
ledwinami: a bude ty wiczy kniez na oltar
zy paliti: na potemu ohnie a obieti panie.
Wtedy cslowiel obietowati kowu panu bo
hu: wlozyt ruku swu na hlavu gegu: a bu
dei obietowati gi wedweryj stanku swie
decztywje: a wyslijt krew gegu synowe
Aronowi w uobol oltarze. A wezmie z nje
na potemu ohnie panie: tuk kteryz przydzy
se brzechy: a przykwa wscerky drobny.
Dwie ledwince s braniczy kteraz gest na
nich v rorontow. y tuk kterz ge na yatrach
s ledwinami: y zapalijt ge kniez na oltarzy.
A na potemu ohnie a obieti przychutne. Kaz
dy tuk panie bude prawem wiczym w na
oodech, a we wscerch przybytych wafijch
nebudete giesti niostu ani kwe ani tuku.

Obiet yak se dila za hzyech knieze. za hzyech
kniez z niewiedomije za hzyech knieze: a gedno
se samecho takec slowieka.

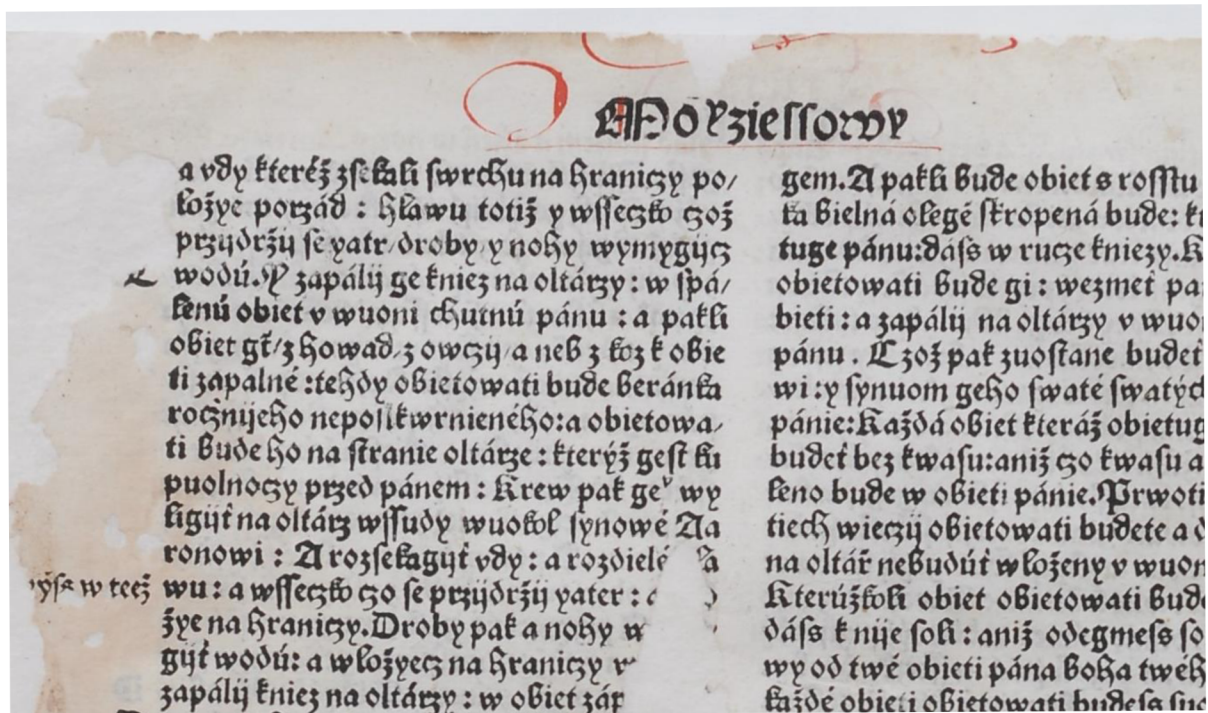
Capit. iiii.

Wiel gest pan buoch k Mojzysso
w. A hlavu synuom Zrahel
kniaz. A slowiel kterzby hzyestyl
kniez: a wezynilby niceto z tiech
wiczy knieze zapowiedny gtu. Shzyestyl
kniez: kterz pomazan gest ze bude przycyna
hzyech lidu. Obietowati bude za hzyech
swuoy tele neposkwrnienie panu kowu: a
przywede ge se dweryuom stanku swiedc
twijeta wlozyt ruku swu na hlavu telete: a
obietowati bude ge panu. A wezma krew
telete: wneset gi do stanku swiedcztywje:
A kdyz omocij prst swuoy wekwi: potro
pnt gi sedmkrat przed panem bohem proti
oponie swatiny. Y pomazet take tu kwi
rokuow oltarze: naniemzto kadje wonne
wiczy przychutne panu kowu kterz gest w
stanku swiedcztywje. Wostatek pak kwe
wyleget k zakladu oltarze zapalnee obieti:
kdezo wekzaguj do stanku. Tuk pak telete
obietowati bude za hzyech: y ten kterz
droby przykwa y ten kterz wsfudy wnit

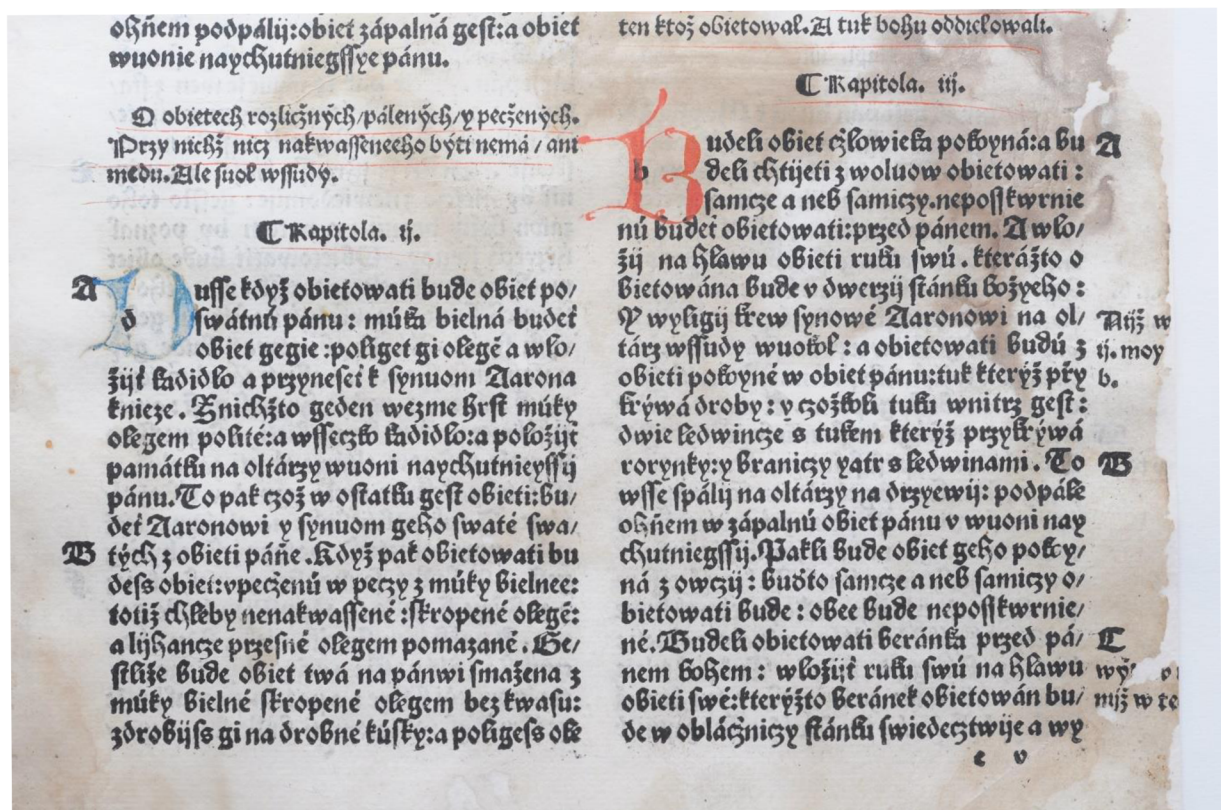
gest: Dwie ledwince y mazyestyl
raz na nich gest bliz narozkow: y tuk
yabz odgyma se z telete obieti potoyne
zapalij ge na oltarzy zapalne obieti.
zy pak s hlavu a se wsfym tielem s roza
mi. y s drobny: y s lamy: wneset weni
nuow na mjesto cysle kdezto popel wy
pawagij. a wloze na hranicy drew spalje
ge na tom mjestie. Wefli zeby pak we
sfkeren lid Zrahelstly niewiediel: a kwe
wneleost wczynil niceto proti panu
A potom by poznal: a wloze na hlavu
obietowati budu za hzyech swuoy
przywede ge se dweryuom stanku
wlozyet na hlavu geho ruce star
na przed panem. A kdyz budu oltar
ge przed oblyczgem bozym: a kwe
pomazan gest wneset krew geho do
swiedcztywje: A omocie prst wek
piti bude gi sedmkrat proti oponie.
nazet tu kwi rokuow oltarze: kterz
by przed panem: w stanku swiedcztywje:
wostatek pak kwe wyleget zezpod v oltarze
zapalne obieti: genz gest we dwerych stan
ku swiedcztywje: Wsfkeren pak tuk telete
toho wezmie a zapalij na oltarzy: tak cynie
s tym teletem yak y s prwnym. A kdyz
se bude modliti za nie kniez: smilzge se nad
nimi pan. Teke pak to wneset wen z sta
nuow: a spaly ohniem yak y prwnie te
le: neb gest obiet za hzyech wsfcho mnoz
stwje. Wefli ze hzyestyl knieze: a wcy
nil by niceto z niewiedomije: gestlo toho
zakon kowu brany: a potom by poznal
hzyech swuoy. Obietowati bude obiet
przed panem kzelce neposkwrniencho za
hzyech swuoy: a wlozyt na hlavu geho
ruku swu. A kdyz obietowati bude gep
nat: mjestie kdezto obieti zapalne tepu
przed panem: neb za hzyech gest: omo
czij kniez prst wekwi obieti za hzyech: a
pomaze rokuow oltarze obieti zapalne.
Wostatek pak kwe wyle zezpod v tehoz ol
tarze: tuk paliti bude na oltarzy: teez
yak y obietech potoynych obycteg
gest. Bude se modliti za nieho kniez
y za hzyech geho: a odpušten bude ge
mu. A paliti shzyestyl cslowiel z lidu obe
cznyeho z kwaposti: a wczynilby niceto pro
ti zapowiedi bozje: a potom poznalby ze
ge shzyestyl: obietowati bude kowu nepo



Obr. 12 Stav predmetu po restaurovani - rub



Obr. 13 Lícová strana po restaurování - detail vrchní části listu



Obr. 14 Lícová strana po restaurování - detail spodní části listu